

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
СТОМАТОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра терапевтичної стоматології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан стоматологічного факультету
Євген КОСТЕНКО
доктор медичних наук,
професор закладу вищої освіти
«14» травня 2024

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Виробнича лікарська практика
«Терапевтична стоматологія»**

III курс

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	22 Охорона здоров'я
Спеціальність	221 Стоматологія
Освітня програма	Стоматологія
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська, англійська

Ужгород 2024

Робоча програма практики «Терапевтична стоматологія» для здобувачів вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія» предметної спеціальності (спеціалізації) **Виробнича лікарська практика «Терапевтична стоматологія»** освітньої програми «Стоматологія». Ужгород: УжНУ, 2024. 20 с.

Укладачі:

Гончарук-Хомин М.Ю., доктор філософії, завідувач кафедри
Гангур І.Ю., старший викладач кафедри
Білинський О.Я., старший викладач кафедри

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри *терапевтичної стоматології*
протокол № 7 від «9» травня 2024 р.

Завідувач кафедри PhD, Мирослав ГОНЧАРУК-ХОМИН

Схвалено науково-методичною комісією стоматологічного факультету
протокол № 10 від «14» травня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії проф. Оксана КЛІТИНСЬКА

1. ОПИС ПРАКТИКИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом
	Денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 2,5	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 75	3
Вид підсумкового контролю: диференційований залік Форма підсумкового контролю: усна, письмова	Семестр:
	6-й
	Індивідуальна робота:
	25
	Самостійна робота:
50	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою практики «Терапевтична стоматологія» для студентів 3 курсу є підготовка лікаря-стоматолога, здатного діагностувати і лікувати захворювання твердих тканин, пульпи та періодонту зубів, що базується на закріпленні практичних навичок у межах цілей, визначених в освітньо-професійній програмі підготовки фахівців за спеціальністю 221 «Стоматологія», а також надання студентам можливості оволодіти певними навичками проведення профілактичних оглядів, виявлення та усунення факторів ризику виникнення стоматологічних захворювань: збереження здоров'я зубів, органів і тканин порожнини рота, відновлення їх анатомічної форми та фізіологічної функції, запобігання стоматологічним хворобам.

Відповідно до освітньої програми, проходження практики сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1. Інтегральна компетентність:

- здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія» у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог;

2. Загальні компетентності (ЗК):

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2);
- здатність застосовувати знання у практичній діяльності (ЗК 3);
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій (ЗК 6);
- здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 7);
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації (ЗК 8);
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК 9);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 10);
- здатність працювати в команді (ЗК 11);
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК 13).

3. Фахові компетентності спеціальності (ФК)

- спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані (ФК 1);
- спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень (ФК 2);
- спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани (ФК 3);
- спроможність планувати та проводити заходи із профілактики захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області (ФК 4);
- спроможність до проектування процесу надання медичної допомоги: визначати підходи, план, види та принципи лікування захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області (ФК 5);
- спроможність визначати тактику ведення пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області з супутніми соматичними захворюваннями (ФК 7);
- спроможність виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції (ФК 8);
- спроможність проводити лікування основних захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області (ФК 9);
- спроможність до організації та проведення скринінгового обстеження в стоматології (ФК 12);
- спроможність оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне) (ФК 13);
- спроможність ведення нормативної медичної документації (ФК 14);
- опрацювання державної, соціальної та медичної інформації (ФК 15);
- спроможність до організації і проведення реабілітаційних заходів та догляду у пацієнтів із захворюваннями органів ротової порожнини та ЩЛО (ФК 16).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Передумовами проходження практики «Терапевтична стоматологія» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

- ОК 4. Латинська мова та медична термінологія
- ОК 7. Загальна та оральна біологія
- ОК 9. Медична хімія
- ОК 10. Біологічна та біоорганічна хімія
- ОК 11. Медична біохімія
- ОК 12. Анатомія людини
- ОК 13. Гістологія, цитологія та ембріологія
- ОК 14. Фізіологія
- ОК 15. Мікробіологія, вірусологія та імунологія
- ОК 19. Патоморфологія
- ОК 20. Патофізіологія
- ОК 22. Пропедевтика терапевтичної стоматології
- ОК 29. Радіологія

4. ОЧКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми **Виробнича лікарська практика «Терапевтична стоматологія»**, проходження практики повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми; за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати вірогідний нозологічний або синдромний попередній клінічний діагноз стоматологічного захворювання.	ПРН 1
Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу.	ПРН 2
Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, рентгенологічні, функціональні та/або інструментальні), пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини і щелепно-лицевої області для проведення диференційної діагностики захворювань.	ПРН 3
Визначати остаточний клінічний діагноз, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та логічного аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.	ПРН 4
Встановлювати діагноз невідкладних станів за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, у лікувальній установі), в умовах надзвичайної ситуації, воєнного стану, обмеження інформації та часу.	ПРН 5
Планувати та втілювати заходи профілактики стоматологічних захворювань серед населення для запобігання розповсюдження стоматологічних захворювань	ПРН 6
Визначати підхід, план, вид та принцип лікування стоматологічного захворювання шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.	ПРН 8

Проводити лікування основних стоматологічних захворювань за існуючими алгоритмами та стандартами схемами під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.	ПРН 11
Визначати тактику надання екстреної медичної допомоги, використовуючи рекомендовані алгоритми, за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу.	ПРН 13
Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.	ПРН 19
Виконувати медичні стоматологічні маніпуляції на підставі попереднього та/або остаточного клінічного діагнозу для різних верств населення та в різних умовах.	ПРН 22

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після проходження практики «Терапевтична стоматологія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
1. Володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації.	ПРН 19
2. Вміння застосовувати основний стоматологічний інструментарій, матеріали та стоматологічне обладнання в терапевтичній стоматології.	ПРН 3
3. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати :	ПРН 1
- основні методи обстеження стоматологічних хворих у пацієнтів із захворюваннями твердих тканин зубів, пульпи та періодонту;	
- особливості опитування пацієнта з карієсом, пульпітом, періодонтитом;	ПРН 2
- анатоμο-фізіологічні особливості будови та функції твердих тканин зубів, пульпи та періодонту;	ПРН 2
- класифікації патологій твердих тканин зубів, пульпи та періодонту;	ПРН 3
- принципи проведення диференційної діагностики стоматологічних захворювань (карієсу, пульпіту, періодонтиту);	ПРН 3
- індекси, що характеризують ураження твердих тканин зубів та периапікальної ділянки;	ПРН 4
- клінічні симптоми непритомності;	ПРН 5
- практичне застосування засобів гігієни порожнини рота;	ПРН 6
- принципи та етапи лікування стоматологічних хворих із захворюваннями твердих тканин зубів, пульпи та періодонту;	ПРН 8
- принципи невідкладної допомоги при лікуванні патологій твердих тканин зубів, пульпи та періодонту;	ПРН 11
- тактику надання медичної допомоги при непритомності;	ПРН 13
- принципи роботи з сучасними системами та інструментами при лікуванні патологій твердих тканин зубів, пульпи та періодонту;	ПРН 22
4. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти реалізовувати комплекс практичних навичок з:	ПРН 1
- проведення обстеження стоматологічного хворого;	

- обґрунтування і формулювання попереднього діагнозу;	ПРН 1
- заповнення амбулаторної картки стоматологічного хворого;	ПРН 2
- проведення аналізу результатів обстеження стоматологічного хворого із захворюваннями твердих тканин зубів, пульпи та періодонту;	ПРН 3
- проведення диференційної діагностики різних форм пульпіту та періодонтиту;	ПРН 3
- рентгенологічної діагностики патологій твердих тканин зубів, пульпи та періодонту;	ПРН 3
- постановки клінічного діагнозу;	ПРН 4
- визначення невідкладних станів в клініці терапевтичної стоматології – непритомність, колапс, анафілактичний шок;	ПРН 5
- проведення диспансеризації хворих із захворюваннями твердих тканин зубів, пульпи та періодонту;	ПРН 6
- пояснення ролі засобів професійної та індивідуальної гігієни в профілактиці розвитку карієсу;	ПРН 6
- диференційної діагностики різних уражень пульпи та періодонту;	ПРН 8
- застосування загальних принципів лікування пацієнтів із хворобами твердих тканин зубів, пульпи та періодонту, складання плану лікування;	ПРН 8
- визначення показань, групи препаратів, схеми лікування, виписування рецептів лікарських засобів;	ПРН 8
- призначення рецептів медикаментозних засобів і фізіотерапевтичного лікування;	ПРН 11
- визначення тактики надання екстреної медичної допомоги при колапсі та набряку Квінке;	ПРН 13
- призначення місцевого медикаментозного лікування хвороб пульпи та періодонту, способи застосування, показання;	ПРН 22

5. БАЗИ ПРАКТИКИ

Бази практики "Терапевтична стоматологія" визначаються довгостроковими або короткостроковими договорами між університетом і підприємствами медичної сфери всіх форм власності і є офіційною підставою для проходження практики здобувачів вищої освіти. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами.

Базами проходження практики можуть виступати терапевтичні відділення (кабінети) стоматологічних поліклінік та інші медичні заклади, які забезпечують виконання програми практики для відповідного кваліфікаційного рівня. Вони повинні бути оснащені сучасним діагностичним та лікувальним обладнанням.

Здобувачі мають можливість завчасно самостійно пропонувати місце проходження практики за умови підписання короткострокового договору між університетом та підприємством.

Закріплення здобувачів за базами практики та призначення керівників від кафедри оформлюється наказом ректора університету.

Стоматологічний факультет наразі має підписані довгострокові договори співпраці з наступним підприємством, що можуть стати базами практики під час проходження практики: ТОВ "Університетська стоматологічна поліклініка".

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ "ТЕРАПЕВТИЧНА СТОМАТОЛОГІЯ":

№	Вид завдання	Кількість балів
1	Проведення зовнішньоротового огляду стоматологічного хворого.	2
2	Провести аплікаційне та інфільтраційне знеболення знеболення при лікуванні стоматологічних захворювань.	2
3	Проведення ремінералізуючої терапії при карієсі.	2
4	Препарування каріозних порожнин за Блеком.	2
5	Розширення устя кореневих каналів з використанням сучасних методів	2
6	Накладання девіталізуючої пасти при лікуванні пульпіту.	2
7	Замішування тимчасових пломбувальних матеріалів, накладання тимчасових пломб.	2
8	Проведення внутрішньоротового огляду стоматологічного хворого.	2
9	Способи визначення та інтерпретація індексів, що характеризують обсяг втрати твердих тканин зубів.	2
10	Способи визначення та інтерпретація індексів, що характеризують обсяг рарефікації кісткової тканини в периапікальній ділянці.	2
11	Проведення медикаментозної та інструментальної обробки і пломбування кореневих каналів при лікуванні пульпіту та періодонтиту.	8
12	Пломбування каріозних порожнин цементами, композитами.	2
13	Складання плану обстеження та лікування хворих з фіброзним, гранулюючим та гранулематозним періодонтитом.	2
14	Відновлення анатомічної цілісності зуба композитами при ерозії емалі, клиноподібних дефектах, гіпоплазії.	4
15	Ампутація та екстирпація пульпи після девіталізації.	2
16	Застосування фізичних методів діагностики та лікування в одонтопатології.	2
17	Техніка покриття зубів лікувальними та профілактичними лаками, гелями.	2
18	Сучасні технології пломбування кореневих каналів: методом центрального штифта, вертикальної конденсації гутаперчі, холодної і гарячої латеральної конденсації гутаперчі, obturaція кореневих каналів системою „Термофіл”.	8
	Разом	50

7. ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПЕРІОД ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ "ТЕРАПЕВТИЧНА СТОМАТОЛОГІЯ"

№ п/п	Вид та зміст роботи	Період виконання завдання
1	Вчасно прибути на базу проходження виробничої практики. Ознайомлення студента з:	1-й день практики

	-структурою, режимом роботи, правилами внутрішнього розпорядку стоматологічного кабінету; - інструктажем з техніки безпеки, протипожежної безпеки, щодо експлуатації лікувально-діагностичного устаткування; - санітарними нормами закладу.	
2	Виконувати нормативи практики, встановлені в програмі по проходженню практики з терапевтичної стоматології; регулярно заповнювати щоденник практики.	1-2 тиждень практики
3	Оформлення щоденника та остаточного звіту практики.	2 -й тиждень практики
4	Захист практики.	2-й тиждень практики
Загальна тривалість практики.		2 тижні

ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

Зміст практики

«Терапевтична стоматологія»

Тема 1. Принципи організації роботи стоматологічного кабінету. Техніка безпеки під час роботи у стоматологічному кабінеті. Правила оформлення обліково-звітної документації.

Тема 2. Норми етики та деонтології під час роботи зі стоматологічними хворими. Асептика та антисептика. Стерилізація та догляд за стоматологічним інструментарієм.

Тема 3. Прийом хворих зі стоматологічними захворюваннями (некаріозні ураження, карієс, пульпіт, періодонтит).

Тема 4. Проведення основних клінічних методів обстеження пацієнтів із захворюваннями твердих тканин зубів, пульпітом, періодонтитом. Оцінка результатів клінічного обстеження.

Тема 5. Профілактика карієсу, види, способи застосування. Гігієна порожнини рота. Діагностика та лікування початкового карієсу.

Тема 6. Діагностика та лікування гострого та хронічного поверхневого карієсу.

Тема 7. Діагностика та лікування гострого та хронічного середнього карієсу.

Тема 8. Діагностика та лікування гострого та хронічного глибокого карієсу. Ускладнення при лікуванні гострого та хронічного глибокого карієсу, їх причини, методи запобігання і усунення.

Тема 9. Вітальний ампутаційний метод лікування пульпіту: суть методу, показання, методика, лікарські засоби, позитивні та негативні сторони методу.

Тема 10. Вітальний та девітальний екстирпаційний метод лікування пульпіту: суть, показання, методика, ускладнення під час лікування та їх усунення.

Тема 11. Особливості та основні етапи лікування різних форм періодонтитів.

Тема 12. Підсумкове заняття.

Структура практики

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	Форма навчання:	
	у	у тому числі

		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
VI-й семестр						
Тема 1. Принципи організації роботи стоматологічного кабінету. Техніка безпеки під час роботи у стоматологічному кабінеті. Правила оформлення обліково-звітної документації.	6				2	4
Тема 2. Норми етики та деонтології під час роботи зі стоматологічними хворими. Асептика та антисептика. Стерилізація та догляд за стоматологічним інструментарієм.	7				2	5
Тема 3. Прийом хворих зі стоматологічними захворюваннями (некаріозні ураження, карієс, пульпіт, періодонтит, пародонтит).	7				2	5
Тема 4. Проведення основних клінічних методів обстеження пацієнтів із захворюваннями твердих тканин зубів, пульпітом, періодонтитом. Оцінка результатів клінічного обстеження.	7				2	5
Тема 5. Профілактика карієсу, види, способи застосування. Гігієна порожнини рота. Діагностика та лікування початкового карієсу.	6				2	4
Тема 6. Діагностика та лікування гострого та хронічного поверхневого карієсу.	6				2	4
Тема 7. Діагностика та лікування гострого та хронічного середнього карієсу.	6				2	4
Тема 8. Діагностика та лікування гострого та хронічного глибокого карієсу. Ускладнення при лікуванні гострого та хронічного глибокого карієсу, їх причини, методи запобігання і усунення.	6				2	4
Тема 9. Вітальний ампутаційний метод лікування пульпіту: суть методу, показання, методика, лікарські засоби, позитивні та негативні сторони методу.	7				2	5
Тема 10. Вітальний та девітальний екстирпаційний метод лікування пульпіту: суть, показання, методика, ускладнення під час лікування та їх усунення.	7				2	5
Тема 11. Особливості та основні етапи лікування різних форм періодонтитів.	7				2	5
Тема 12. Підсумкове заняття.	3				3	
Разом за підсумкове заняття	75				25	50
Разом за семестр	75				25	50
Усього годин	75				25	50

ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ПРАКТИКИ

«ТЕРАПЕВТИЧНА СТОМАТОЛОГІЯ»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
VI-й семестр		
1.	Принципи організації роботи стоматологічного кабінету. Техніка безпеки під час роботи у стоматологічному кабінеті. Правила оформлення обліково-звітної документації.	2
2.	Норми етики та деонтології під час роботи зі стоматологічними хворими. Асептика та антисептика. Стерилізація та догляд за стоматологічним інструментарієм.	2
3.	Прийом хворих зі стоматологічними захворюваннями (некаріозні ураження, карієс, пульпіт, періодонтит).	2
4.	Проведення основних клінічних методів обстеження пацієнтів із захворюваннями твердих тканин зубів, пульпітом, періодонтитом. Оцінка результатів клінічного обстеження.	2
5.	Профілактика карієсу, види, способи застосування. Гігієна порожнини рота. Діагностика та лікування початкового карієсу.	2
6.	Діагностика та лікування гострого та хронічного поверхневого карієсу.	2
7.	Діагностика та лікування гострого та хронічного середнього карієсу.	2
8.	Діагностика та лікування гострого та хронічного глибокого карієсу. Ускладнення при лікуванні гострого та хронічного глибокого карієсу, їх причини, методи запобігання і усунення.	2
9.	Вітальний ампутаційний метод лікування пульпіту: суть методу, показання, методика, лікарські засоби, позитивні та негативні сторони методу.	2
10.	Вітальний та девітальний екстирпаційний метод лікування пульпіту: суть, показання, методика, ускладнення під час лікування та їх усунення.	2
11.	Особливості та основні етапи лікування різних форм періодонтитів.	2
12.	Підсумкове заняття.	3
	Всього	25

Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
	VI-й семестр	денна
1.	Клініко-анатомічні особливості будови різців, ікол, премолярів, молярів.	2
2.	Сучасний ендодонтичний інструментарій для очищення, розширення та пломбування кореневих каналів. Стандарти ISO.	2
3.	Композиційні пломбувальні матеріали хімічного та світлового затвердіння. Макронаповнені, мікронаповнені та гібридні	2

	композитні матеріали. Компомери.	
4.	Механізм адгезії різних пломбувальних матеріалів до тканин зуба. Адгезивні системи: склад, принцип взаємодії з тканинами зуба, технологія застосування.	2
5.	Помилки та ускладнення при роботі з композиційними пломбувальними матеріалами.	2
6.	Поняття контактного пункту, значення його порушення в патології пародонту. Методи його відновлення.	2
7.	Шліфування і полірування пломб. Інструментарій, сучасні технології. Відновлення анатомічної форми зуба за допомогою штафтів.	2
8.	Відлом інструменту в кореновому каналі, причини профілактика, методи видалення.	2
9.	Технологія розширення кореневого каналу та апікального отвору: інструментарій, послідовність його використання, помилки та ускладнення.	2
10.	Помилки та ускладнення при ендодонтичному лікуванні і пломбуванні кореневих каналів.	2
11.	Медикаментозна обробка кореневих каналів: інструментарій, лікарські речовини, техніка.	2
12.	Травма зубів: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування.	2
13.	Некаріозні ураження зубів, що виникають після прорізування: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування.	2
14.	Стимуляція біологічних процесів пульпи при лікуванні карієсу: показання, лікарські препарати, методика.	2
15.	Рентгенологічна характеристика змін в періодонті.	2
16.	Лікування періодонтиту з важкопрохідними і непрохідними кореновими каналами. Лікарські засоби та способи розширення кореневих каналів.	2
17.	Ускладнення при лікуванні періодонтиту, їх причини, заходи запобігання, усунення та лікування.	2
18.	Методика видалення пульпи та пухирних мас при різних формах пульпіту, періодонтиту. Лікарські речовини.	2
19.	Закриття перфорацій. Покази. Протипокази. Техніка видалення.	2
20.	Апексифікація та апексогенез.	2
21.	Вибір силера для пломбування кореневих каналів при пульпіті: групи, властивості, показання до застосування, методика пломбування.	2
22.	Хірургічні методи лікування кореневих каналів. Мікроапикальна хірургія. Показання, техніка, прогноз.	2
23.	Критерії успішності проведеного ендодонтичного лікування та оцінка ендодонтичного прогнозу зуба.	2
24.	Основні принципи ретроградного пломбування кореневих каналів.	2
25.	Профілактика утворення сходинок при проведенні ендодонтичного лікування	2
	Всього	50

Індивідуальні завдання (у разі потреби)

- а) Використання орієнтовних карт, для організації самостійної роботи з метою:
- оволодіння індивідуальними прийомами переробки великих обсягів інформації з терапевтичної стоматології;
  - опанування універсальними прийомами структурування матеріалу;

- визначення логічних зв'язків між елементами теоретичної інформації;
  - орієнтування на конкретні форми фіксації результатів;
- б) самостійний пошук нових даних про підходи до лікування патологій твердих тканин зуба, а також пульпіту та періодонтиту;
- в) використання експериментальних лабораторних методів дослідження з матеріалознавства в терапевтичній стоматології;
- г) науково-дослідна робота студента.

8. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Тривалість практики "Терапевтична стоматологія" для студентів 3-го курсу триває 6 днів. Терміни проведення практики, розподіл студентів та призначення керівників визначаються наказом по університету у відповідності зі схемою професійно-практичної підготовки студентів.

На базу лікувально-профілактичної установи студент прибуває або за індивідуальним направленням, або у складі групи.

Під час проходженні виробничої практики студент зобов'язаний:

- до початку практики одержати від керівника практики від кафедри консультацію щодо оформлення необхідної документації;
- своєчасно прибути на базу проходження виробничої практики;
- виконувати правила охорони праці, техніки безпеки на робочому місці в стоматологічному кабінеті;
- дотримуватися діючих правил внутрішнього трудового розпорядку та трудової дисципліни, встановлених у стоматологічному кабінеті;
- ознайомитися з формами обліку та звітності лікаря стоматолога;
- у повному обсязі виконувати завдання, передбачені програмою практики з терапевтичної стоматології;
- регулярно вести щоденник практики та іншу звітну документацію, передбачену програмою практики;
- брати участь у санітарно-просвітницькій роботі, проводити бесіди з пацієнтами щодо гігієни порожнини рота, засобів та методів профілактики розвитку карієсу;
- по закінченні виробничої практики скласти звіт роботи, отримати відгук про проходження практики від лікувального закладу та керівника від ВНЗ .
- своєчасно захистити практику.

Практика передбачає самостійне опанування студентами практичними навичками згідно освітньо-професійної програми підготовки фахівців. Вихідний рівень підготовки студентів дозволяє вести прийом самостійно, але за допомогою безпосереднього керівника – лікаря-спеціаліста вищої або першої категорії. Викладач – співробітник кафедри здійснює загальне керівництво, забезпечує контроль відповідності виконання студентом практичних навичок на базі проходження практики таким, що передбачені програмою практики, проводить консультативно-пояснювальну роботу серед лікарів-кураторів і студентів, здійснює прикінцевий контроль та підведення підсумків. Під керівництвом лікаря-стоматолога терапевтичного відділення студент щоденно здійснює прийом хворих. Облік роботи записується у щоденник практики.

Керівництво практикою здійснюють викладачі ВНЗ – асистенти і доценти відповідних кафедр. Загальний керівник та безпосередні керівники студентів від бази повинні бути спеціалістами вищої та 1-ї категорії.

9. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ, ДОПУСКУ ДО ЗАХИСТУ ПРАКТИКИ

Загальні вимоги до оформлення звіту

В процесі проходження практики кожний студент записує підсумковий звіт у вигляді таблиці про кількість виконаних практичних навичок. Контроль за виконанням завдань здійснюють керівники практики.

Звіт про проходження практики містить у собі аналіз практики, відомості про виконання студентом усіх розділів програми індивідуального завдання, висновки і пропозиції, зауваження та

побажання студента щодо підсумків практики, список використаних літературних джерел.

До звіту додаються відповідні пояснення, таблиці, схеми тощо. За своєю структурою звіт про практику складається з титульного аркушу, змісту, вступу, основної частини (з двох розділів), висновків, списку використаних джерел та додатків (за потребою).

В звіт студента про виконану роботу під час виробничої практики потрібно записати наступні положення:

1. Коротка характеристика бази (думка студента).
2. Оснащення бази та забезпечення інструментарієм, матеріалами.
3. Щоденне навантаження.
4. Взаємовідносини студента із співробітниками базової лікувальної установи.
5. Новизна знань, що отримав студент під час практики.
6. Побажання і пропозиції студента щодо покращення організації виробничої практики.

Порядок допуску звіту до захисту практики

Належно оформлений звіт і заповнений щоденник студент здає керівнику від бази практики, який у разі позитивної оцінки візує звіт на титульному аркуші та складає характеристику на здобувача, котра відображається у щоденнику практики.

Письмовий звіт разом з іншими документами (щоденник, характеристика керівників виробничої практики на студента, відгук і оцінка роботи студента на практиці від закладу охорони здоров'я та університету подається на перевірку безпосередньо керівнику практики від кафедри у термін, який визначається кафедрою та регламентується нормативними й методичними документами з організації та проведення практики.

Переданий на кафедру та зареєстрований у встановленому порядку звіт перевіряється керівником практики від кафедри. Якщо за результатами перевірки звіту виявлено його відповідність вимогам університету, то звіт рекомендується до захисту перед комісією безпосереднім керівником та завіряється його підписом з позначенням дати здійснення підпису.

У випадку виявлення невиконаних робіт, невідповідності вимогам університету, звіт направляється на доопрацювання студенту.

Після закінчення виробничої практики при наявності звітної документації, характеристики керівників, студенти складають залік перед комісією, до складу якої входять керівники практики від базового лікувального закладу та ВНЗ.

Оцінка виставляється в щоденник виробничої практики та залікову книжку студента. Студент, що не виконав програму практики, отримав негативний відгук про свою роботу або незадовільну оцінку на заліку, направляється повторно на практику під час студентських канікул або відраховується з ВНЗ.

10. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Диференційований залік з практики приймається у формі звітної конференції комісією викладачів кафедри.

Загальне оцінювання результатів проходження практики, виконання індивідуальних завдань, оформлення та захист звітів здійснюється за кредитно-трансферною системою згідно якої максимальний рейтинг кожного здобувача складається з оцінювання в балах за всіма критеріями, що виставляються під час захисту і переводиться в оцінку за схемою:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для диф. заліку, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	

60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінка з дисципліни **FX** ("2") виставляється студентам, яким не зараховано підсумкове заняття з практики.

Оцінка **F** ("1") виставляється студентам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність.

Студенти, які одержали оцінку F по завершенні практики (не виконали навчальну програму і не набрали за поточну навчальну діяльність мінімальну кількість балів) повинні пройти повторну практику за індивідуальним навчальним планом.

Оцінка «ВІДМІННО»

виставляється студенту, який володіє глибокими та систематичними знаннями з терапевтичної стоматології у відповідності з навчальною програмою, засвоїв основну, додаткову літературу та лекційний курс. Студент, що претендує на відмінну оцінку мусить розуміти клінічне та практичне значення терапевтичної стоматології, її зв'язок з іншими медичними дисциплінами. Він уміє пов'язати матеріал даної теми з вивченими раніше розділами, знає хід та послідовність самостійної роботи для виконання практичного завдання, виявляє елементи творчого мислення. Студент обов'язково повинен знати принципи фантомного курсу, передбачених програмою згідно переліку «практичних навичок».

Оцінка «ДОБРЕ»

заслуговує студент, що повністю володіє програмним матеріалом, засвоїв основну навчальну літературу, може самостійно виконати мінімум практичних навичок.

Оцінка «ЗАДОВІЛЬНО»

заслуговує студент, який знає лише основи програмного матеріалу в об'ємі, достатньому для подальшого навчання на стоматологічному факультеті та для виконання роботи по професії лікаря-стоматолога. Студент зазнає труднощів при виконанні практичної роботи і не в повномуобсязі володіє необхідними практичними навичками.

Оцінка «НЕЗАДОВІЛЬНО»

виставляється студенту, що має суттєві прогалини у знаннях програмного матеріалу, не володіє потрібними практичними навичками. Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які не придатні продовжити навчання на стоматологічному факультеті та виконувати свої професійні обов'язки без додаткового засвоєння матеріалу з терапевтичної стоматології.

Розподіл балів за виконання програми практики та захист звітів

№ п/п	Вид роботи	Бали
1	Виконання індивідуальних завдань.	50

2	Звіт про проходження практики. Оцінка практики від лікувального закладу та керівника від ВНЗ.	10
3	Оформлення документації (щоденник, графік проходження).	15
4	Представлення результатів виконання програми практики.	15
5	Захист практики.	10
6	Максимальна оцінка за практику (разом).	100

Загальна оцінка результатів проходження практики здійснюється з урахуванням оцінки за звіт та публічний захист практики і становить сумарний підсумок. При оцінюванні враховується письмове оформлення звітної документації, ступінь реалізації індивідуальної програми практики, характеристики керівників від бази практики та від кафедри, дотримання календарного плану та графіка індивідуально-консультативної роботи тощо.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ

Перелік теоретичних питань до диференційованого заліку

1. Типове оснащення стоматологічного кабінету. Стоматологічний інструментарій, методи стерилізації.
2. Стоматологічний інструментарій для обстеження хворого та препарування каріозних порожнин зуба: різновиди, призначення та особливості застосування.
3. Мета, технологія, інструментарій для проведення I та II етапів препарування.
4. Мета, технологія, інструментарій для проведення III етапу препарування.
5. Мета, технологія, інструментарій для проведення IV етапу препарування.
6. Варіанти локації каріозних порожнин. Особливості препарування та інструментарій для препарування I класу за Блеком.
7. Варіанти локації каріозних порожнин. Особливості препарування та інструментарій для препарування II класу за Блеком.
8. Варіанти локації каріозних порожнин. Особливості препарування та інструментарій для препарування III класу за Блеком.
9. Варіанти локації каріозних порожнин. Особливості препарування та інструментарій для препарування IV класу за Блеком.
10. Варіанти локації каріозних порожнин. Особливості препарування та інструментарій для препарування V класу за Блеком.
11. Особливості препарування атипових та глибоких каріозних порожнин. Реакція зуба на препарування.
12. Помилки та ускладнення при препаруванні твердих тканин зуба.
13. Класифікація пломбувальних матеріалів, вимоги до них.
14. Поняття тимчасової пломби та герметичної пов'язки: показання до використання, матеріал, методика накладання, терміни, правила видалення.
15. Ізолююча прокладка: визначення, мета та вимоги до накладання, матеріали, методика та особливості накладання залежно від класу та глибини каріозної порожнини.
16. Лікувальна прокладка: визначення, мета, матеріали, строки накладання.
17. Стоматологічні цементы, їх склад, властивості, показання до застосування, технологія замішування та пломбування.
18. Силіко-фосфатні стоматологічні цементы, їх склад, властивості, показання до застосування, технологія замішування та пломбування.
19. Силікатні стоматологічні цементы, їх склад, властивості, показання до застосування, технологія замішування та пломбування.
20. Полікарбосилатні цементы, їх склад, властивості, показання до застосування, технологія замішування та пломбування.

21. Склоіономерні цементи, їх склад, властивості, показання до застосування, технологія замішування та пломбування.
22. Амальгама, її різновиди. Склад, властивості, показання до застосування, технологія пломбування, шліфування та полірування пломб.
23. Особливості препарування та пломбування каріозних порожнин амальгамою. Позитивні якості та недоліки амальгами, помилки та ускладнення при пломбуванні.
24. Композиційні пломбувальні матеріали хімічного та світлового затвердіння. Макронаповнені, мікронаповнені та гібридні композитні матеріали. Компомери. Загальна характеристика.
25. Механізм адгезії різних пломбувальних матеріалів до тканин зуба. Адгезивні системи: склад, принцип взаємодії з тканинами зуба, технологія застосування.
26. Особливості препарування каріозної порожнини для пломбування композитом. Кислотне травлення: мета, технологія, помилки, ускладнення.
27. Помилки та ускладнення при роботі з композиційними пломбувальними матеріалами.
28. Вибір пломбувального матеріалу залежно від класу каріозної порожнини.
29. Пломбування порожнин I класу за Блеком. Вибір матеріалу, накладання ізоляційної прокладки, техніка пломбування.
30. Пломбування порожнин II класу за Блеком. Вибір матеріалу, накладання ізоляційної прокладки, техніка пломбування.
31. Пломбування порожнин III класу за Блеком. Вибір матеріалу, накладання ізоляційної прокладки, техніка пломбування.
32. Пломбування порожнин IV класу за Блеком. Вибір матеріалу, накладання ізоляційної прокладки, техніка пломбування.
33. Пломбування порожнин V класу за Блеком. Вибір матеріалу, накладання ізоляційної прокладки, техніка пломбування.
34. Поняття контактного пункту, значення його порушення в патології пародонту. Методи його відновлення.
35. Шліфування і полірування пломб. Інструментарій, сучасні технології. Відновлення анатомічної форми зуба за допомогою ковпачків, парапульпарних штифтів (пінів).
36. Клініко-анатомічні особливості будови різців, ікол, премолярів, молярів.
37. Порожнина зуба, її топографія в різцях, іклах, премолярах та молярах верхньої та нижньої щелепи.
38. Сучасне обладнання для роботи лікаря-стоматолога. Універсальні стоматологічні установки. Ритм роботи. Ергономіка лікаря-стоматолога.
39. Сучасний ендодонтичний інструментарій для очищення, розширення та пломбування кореневих каналів. Стандарти ISO.
40. Стоматологічний інструментарій для обстеження хворого та препарування каріозних порожнин зуба: різновиди, призначення та особливості застосування.
41. Ендомотори та ендодонтичні наконечники. Режими та техніка роботи з ними.
42. Діагностика стоматологічних захворювань. Складові компоненти діагностики, їх зміст.
43. Діагноз. Визначення і його складові. Семіотика і діагностика захворювань в терапевтичній стоматології.
44. Методи обстеження стоматологічного хворого: суб'єктивні, об'єктивні. Історія хвороби як медичний, юридичний та науковий документ.
45. Опитування хворого: скарги, анамнез хвороби та життя, алергологічний анамнез. Їх значення в діагностиці захворювання зубів.
46. Основні клінічні методи обстеження стоматологічного хворого, їх значення, методика проведення, інструментарій.
47. Допоміжні методи обстеження стоматологічного хворого, їх значення, показання до використання.
48. Пульпіт. Етіологія, роль мікрофлори і шляхи проникнення інфекції. Патогенез пульпіту. Роль сенсibiliзації організму.
49. Класифікація пульпіту Ю.М. Гофунга, КМІ, їх позитивні і негативні сторони.
50. Гострий травматичний пульпіт: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, вибір методу лікування.
51. Гострий частковий (вогнищевий) пульпіт: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.

52. Гострий загальний (дифузний) пульпіт: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
53. Гострий гнійний пульпіт: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, вибір методу лікування. Перша допомога.
54. Хронічний простий (фіброзний) пульпіт: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
55. Хронічний гіпертрофічний пульпіт: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
56. Хронічний гангренозний пульпіт: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
57. Хронічний конкрементозний пульпіт: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
58. Загострення хронічного пульпіту: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
59. Запалення та некроз пульпи в інтактних і запломбованих зубах: причини, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
60. Етіологія та патогенез періодонтиту. Класифікація періодонтиту І.Г. Лукомського, С.А.Вайндруха.
61. Гострий серозний періодонтит: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
62. Гострий гнійний періодонтит: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, невідкладна допомога, лікування.
63. Хронічний фіброзний періодонтит: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
64. Хронічний гранулематозний періодонтит: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
65. Хронічний грануляційний періодонтит: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.
66. Загострення хронічного періодонтиту: клініка, діагностика, диференціальна діагностика, невідкладна допомога, лікування.
67. Рентгенологічна характеристика змін в періодонті за С.А. Вайндрухом.
68. Знеболення в клініці терапевтичної стоматології: види, лікарські препарати, ускладнення при їх використанні. Заходи запобігання та усунення ускладнень
69. Техніка та етапи розкриття порожнини зуба, інструментарій, помилки та ускладнення.
70. Трепанация коронок молярів: особливості, етапи, техніка, інструментарій, помилки та ускладнення.
71. Трепанация коронок премолярів: особливості, етапи, техніка, інструментарій, помилки та ускладнення.
72. Трепанация коронок ікол: особливості, етапи, техніка, інструментарій, помилки та ускладнення.
73. Трепанация коронок різців: особливості, етапи, техніка, інструментарій, помилки та ускладнення.
74. Консервативний метод лікування пульпіту: суть, обґрунтування та показання до застосування, лікувальні речовини, механізм їх дії на пульпу, методика лікування.
75. Помилки та ускладнення при лікуванні пульпіту біологічним методом: причини, заходи запобігання та способи усунення. Позитивні і негативні сторони біологічного методу.
76. Поняття про ампутацію та екстирпацію пульпи. Методи, інструментарій, ускладнення.
77. Вітальний екстирпаційний метод лікування пульпіту: суть, показання, методика, ускладнення під час лікування та їх усунення. Позитивні та негативні сторони методу.
78. Девітальний екстирпаційний метод лікування пульпіту: суть, показання, методика, ускладнення.
79. Особливості та основні етапи лікування періодонтиту в інтактних пломбованих зубах та в зубах з каріозною порожниною.
80. Лікування періодонтиту з важко прохідними і непрохідними кореневими каналами. Лікарські засоби та способи розширення корневих каналів.
81. Прискорені методи лікування періодонтиту: показання, лікарські речовини, методика.
82. Ускладнення при лікуванні періодонтиту, їх причини, заходи запобігання, усунення та лікування.
83. Лікування хронічного періодонтиту, ускладненого кореневою кістою. Основні етапи лікування.
84. Використання сучасних технологій при лікуванні верхівкових форм періодонтиту.
85. Механічна обробка кореневого каналу; інструментарій, послідовність його використання.
86. Технологія розширення кореневого каналу та апікального отвору: інструментарій, послідовність його використання, помилки та ускладнення.

87. Сучасний інструментарій для розширення і очищення кореневих каналів. Килимова доріжка. Степ-бек та краун-даун техніки.
88. Медикаментозна обробка кореневих каналів: інструментарій, лікарські речовини, техніка. Протоколи іригації.
89. Класифікація сучасних пломбувальних матеріалів для кореневих каналів, вимоги до них.
90. Пластичні твердіючі пломбувальні матеріали, їх склад, показання до застосування. Методика приготування, техніка пломбування (матеріали на основі епоксидних смол, Ah- plus, Adseal).
91. Тверді матеріали (штифти) для пломбування кореневих каналів. Їх різновиди, позитивні та негативні аспекти.
92. Сучасні пломбувальні матеріали. Методика приготування, техніка пломбування (МТА, біокераміка).
93. Сучасні методики пломбування кореневих каналів. Thermafil. Техніка безперервної хвилі. Термопластична ін'єкційна техніка. Комбіновані методики.
94. Помилки та ускладнення при ендодонтичному лікуванні і пломбуванні кореневих каналів.
95. Сепарація інструменту в кореновому каналі, причини профілактика, методи видалення.
96. Перфорації дна пульпової камери, біфуркації, стінок кореневого каналу. Показання, методи та техніка закриття перфорацій.
97. Апексифікація та апексогенез. Показання та методика виконання.
98. Мікроапікальна хірургія. Показання та методика виконання.

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Стоматологічні захворювання: терапевтична стоматологія: підручник / А.В. Борисенко, М.Ю. Антоненко, Л.В. Линовицька та ін.; за ред. А.В. Борисенка. – К. : ВСВ “Медицина”, 2017. – 664 с.
2. Клінічний практикум із терапевтичної стоматології: Навчальний посібник. / Т. О. Петрушанко, Л. Й. Островська, Н. М. Іленко. – Київ: “Центр учбової літератури”, 2019. – 260 с.
3. Клінічні прояви та диференційно-діагностичні критерії некаріозних уражень зубів / С.І. Бойцанюк, О.П. Андрійшин, Н.В. Манащук, Н.В. Чорній // Навчальний посібник. – Тернопіль: ТДМУ. – Укрмедкнига, 2019. – 112 с.
4. Додаткові методи обстеження у стоматології: навчальний посібник [Гасюк Н.В., Черняк В.В., Клітинська О.В., Бородач В.О. та ін.] – Тернопіль: 2017. – 120 с.
5. Батіг В.М. Систематизоване викладення змісту навчальної дисципліни «Терапевтична стоматологія». Навчальний посібник. / В.М.Батіг, В.І.Струк. – Чернівці, 2016. – 227 с.

Допоміжна література

1. Естетичні акценти стоматології: посібник/М.Я. Нідзельський, Є.Г. Шиян, Г.М. Давиденко. – Вінниця : Нова книга, 2016. – 208 с.: іл.
2. Пропедевтика терапевтичної стоматології [Текст]: підруч. для студ. стом. факул. вищ. навч. закл. МОЗ України / Марченко І.Я., Назаренко З.Ю., Павленко С.А. та ін.; під заг. ред. Ткаченко І.М.; ВДНЗУ «УМСА» – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2016. – 439 с.
3. Vesna Miletic. Dental Composite Materials for Direct Restorations. Springer Cham; 2017.
4. Невідкладні стани у стоматологічній практиці: навч. посіб./ І.М.Скрипник, П.М.Скрипников, Л.Я.Богашова, О.Ф.Гопко. – К.: ВСВ «Медицина», 2013. – 224 с.
5. Моделювання анатомічної форми зубів : підруч. для студентів мед. закл. вищ. освіти / П. С. Фліс, Т. М. Банних, А. М. Бібік, С. Б. Костенко. Київ : “Медицина”, 2019. – 351 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Електронний ресурс - <https://nmuofficial.com/files/kaf88/books/danilevsky-terstom- tom2.pdf>

2. Електронний ресурс - <http://surl.li/qfeba>. Електронний ресурс [<http://surl.li/qfeba>]. Виробнича практика з терапевтичної стоматології : навчально-методичний посібник для студентів III курсу / уклад. : О. В. Возний, А. Ю. Лукаш. – Запоріжжя : [ЗДМУ], 2017. – 95 с. URL: Виробнича практика з терапевтичної стоматології : навчально-методичний посібник для студентів III курсу
3. Електронний ресурс - <https://studfile.net/preview/5752050/>
4. Електронний ресурс - <https://dokumen.pub/oxford-handbook-of-clinical-dentistry-7th-edition-0198832176-9780198832171.html>
5. Електронний ресурс - <https://www.pdfdrive.com/woelfels-dental-anatomy-its-relevance-to-dentistry-8th-ed-d163175020.html>
6. Електронний ресурс - <https://www.dentalbooks.in/2020/05/dental-instruments-pocket-guide.html>
7. Електронний ресурс - <https://aje.org.mx/wp-content/uploads/04guide-to-clinical-endo.pdf>
8. Електронний ресурс - <https://file.qums.ac.ir/repository/sd/pazhoresh/Library/E-book/endodontics-dentistry/Cohens-Pathways-of-the-Pulp-11e/Cohens-Pathways-of-the-Pulp-11e-1.pdf>